

Σχολική διδασκαλία γραμματικοσυντακτικών φαινομένων (η περίπτωση της κλιτής μετοχής)¹

Θανάσης Νάκας

Περίληψη

Το πρόσφατο Πρόγραμμα Σπουδών (ΠΣ) για το λεγόμενο «Νέο Σχολείο» δε συνοδεύεται από διδακτικά βιβλία γραμμένα με τη δική του φιλοσοφία. Δηλώνεται, μάλιστα, ρητά ότι η ποιότητα του «νέου ΠΣ» για τη γλωσσική διδασκαλία μπορεί να εξασφαλισθεί: [1] χωρίς καθόλου εγχειρίδια, οπότε την προετοιμασία και παραγωγή του διδακτικού υλικού αναλαμβάνει ο ίδιος ο εκπαιδευτικός [2] με τα παλιά σχολικά εγχειρίδια. Με την εισήγησή μου, θα προσπαθήσω να δείξω με ποιον τρόπο, αξιοποιώντας και συνδυάζοντας την παραδοσιακή γλωσσοδιδασκτική προσέγγιση με κάποια νεότερα πορίσματα της γλωσσολογίας, μπορούν να επιτευχθούν τα καλύτερα κατά το δυνατόν ποιοτικά αποτελέσματα στη διδασκαλία συγκεκριμένων γραμματικοσυντακτικών φαινομένων, και συγκεκριμένα της λόγιας κλιτής μετοχής.

Λέξεις-κλειδιά

μετοχή, λόγια/λαϊκή, κλιτή/άκλιτη, κατάλοιπα μετοχών, κλιτικά υποδείγματα, μορφοσυντακτικά χαρακτηριστικά

Abstract

Combining traditional with modern linguistic approach, this paper aspires to serve as a didactic proposal concerning the morphosyntax of MG passive participles as well as of some AG declinable participial residues.

Keywords

participle, formal/vernacular, declinable/indeclinable, participial residue, morphosyntactic features

¹ Ένα μεγάλο ευχαριστώ, για την τιμητική πρόσκληση, προς όλους τους συνδιοργανωτές: το Σύνδεσμο Φιλολόγων ν. Λάρισας (τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου ένα προς ένα), το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, τη Δημοτική Βιβλιοθήκη Τυρνάβου, την Περιφερειακή Ενότητα Λάρισας και τον προεδρεύοντα κ. Κουλιό. Δε σας κρίνω ότι νιώθω μια ξεχωριστή συγκίνηση που συμμετέχω πάλι στα Τζαρτζάνεια, την ίδρυση των οποίων και την καθιέρωσή τους σε θεσμό είχαμε, σε συνεργασία με εκλεκτούς συναδέλφους, στηρίξει ήδη από την αρχή.

Εισαγωγικό

Αξιοποιώντας τις έως τώρα γνώσεις μας μέσω της σχετικής βιβλιογραφίας αλλά και τη διδακτική μας εμπειρία, θα προσπαθήσω να δείξω, με τη βοήθεια συγκεκριμένων παραδειγμάτων, με ποιον τρόπο στη γλωσσική διδασκαλία μπορούν να επιτευχθούν τα καλύτερα, κατά το δυνατόν, ποιοτικά αποτελέσματα. Μια και απευθύνομαι, όμως, σε ακροατήριο εκπαιδευτικών, θα ήθελα να υπογραμμίσω πως βασική προϋπόθεση για να επιτευχθεί ένα άριστο διδακτικό ‘πώς’, είναι ο εκπαιδευτικός να έχει εμβαθύνει στο γλωσσικό ‘τι’, να γνωρίζει δηλαδή σε βάθος και να έχει αφομοιώσει την ουσία του κάθε γλωσσικού φαινομένου που πρόκειται να διδάξει.

Επέλεξα το κεφάλαιο ‘μετοχές της Νέας Ελληνικής’ για πολλούς λόγους, που ελπίζω ότι θα φανούν στη συνέχεια. Η μελέτη των μετοχών συνδέεται με ποικίλα μορφολογικά και συντακτικά ζητήματα, σε βαθμό που θα έλεγε κανείς ότι εμπλέκεται όλη η Γραμματική και το Συντακτικό. Εξάλλου, κάποια κατάλοιπα λόγιων μετοχών, ιδίως όσα στην κλίση τους ακολουθούν την κλίση των τριτόκλιτων επιθέτων της Αρχαίας Ελληνικής, συνιστούν, συγχρονικά, για τους ομιλητές με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο, έναν λαθογόνο τομέα, εμφανίζονται δηλαδή πολλά λάθη στη χρήση αυτών των τύπων.

Το μετοχικό σύστημα στη σύγχρονη Κοινή Νέα Ελληνική

Ας δούμε, πρώτα, κάποια στοιχεία της διδακτικής μας μεθόδου²: Ζητάμε από τους συμμετέχοντες ν’ αναγνωρίσουν, σε κείμενο που τους δίνουμε³, τις μετοχές ή ό,τι προέρχεται από μετοχές, λ.χ. ουσιαστικά από μετοχές. Στην οθόνη του υπολογιστή, εκτυλίσσουμε το κείμενο σταδιακά, μία παράγραφο κάθε φορά. Εδώ παρατίθεται το αποτέλεσμα αυτού του εντοπισμού ή της αναγνώρισης: είναι όσα σημαδεύονται με αραιογράφηση, τα οποία, στη συνέχεια συγκεντρώνονται σε πίνακα (βλ. πίν. 1 και 2).

Ο εντοπισμός/η αναγνώριση είναι, σε μεγάλο ποσοστό, επιτυχής. Στο σύνολο των δώδεκα/12 τύπων (δέκα + δύο επαναλήψεις: αιφνιδιασμένος, καθεστώς), οι περισσότεροι βρίσκουν και τους 12, οι άλλοι κυμαίνονται ανάμεσα στο 10 και

² Το πείραμα επαναλήφθηκε αρκετές φορές, με διαφορετικά ακροατήρια. Το κοινό τους γνώρισμα ήταν ότι επρόκειτο πάντοτε για ακροατήριο ενηλίκων, που το μορφωτικό τους επίπεδο ήταν μαθητή γ’ λυκείου και πάνω.

³ Τυχαία η επιλογή: πρόκειται για ένα δημοσιογραφικό κείμενο, από το περιοδικό *Πολιτικά Θέματα* (τεύχ. 1313, 8.2.2002, σ. 3), στο οποίο γίνεται αναφορά στην τότε πολιτική επικαιρότητα.

το 11. Αυτή είναι μια πρώτη ενθαρρυντική διαπίστωση⁴. Στον πίν. 2, περιλαμβάνονται στο επάνω μέρος οι τύποι της μετοχής που, κατά κάποιο τρόπο, ανήκουν στο σύστημα της σύγχρονης Νέας Ελληνικής, ενώ στο κάτω μέρος οι τύποι που ανήκουν στο περιθώριο, ως κατάλοιπα του παλαιότερου συστήματος ή ως λόγια κατάλοιπα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Η «συνωμοσία»

Όσα συνέβησαν την προηγούμενη εβδομάδα δε συνιστούν παρά το ελληνικό παράλογο. Η πολιτική ηγεσία, αιφνιδιασμένη από την –προς στιγμήν– απειληθείσα παραίτηση του Προέδρου της Δημοκρατίας, κατελήφθη από πανικό και δε γνώριζε ούτε τι έλεγε ούτε τι έκανε.

Ο Τύπος, αιφνιδιασμένος και αυτός από τα διατρέξαντα, έσπευδε να αποδώσει σε προσπάθειες αποσταθεροποίησης του καθεστώτος όσα μετέδωσε ένας δημοσιογράφος.

Όλοι μιλούσαν για τη συνωμοσία που απέτυχε. [] Όλοι καταδίκάζαν το συκοφάντη, χωρίς να αναφερθούν στη συκοφαντία του, παραβλέποντας, εκείνη την ώρα της μεγάλης σύγχυσης, ότι η συκοφαντία ήταν απλώς μια αλήθεια. Από τις αλήθειες που δεν πρέπει να ειπωθούν! []

Και ο πολίτης, που βλέπει τα πράγματα πιο ξεκάθαρα γιατί τα βιώνει, αναρωτιέται: Μα υπάρχει πιο αποσθρωμένο καθεστώς από το υπάρχον;

Του είπαν για συνωμοσία στρεφόμενη εναντίον του Προέδρου της Δημοκρατίας, με σκοπό τον εξαναγκασμό του σε παραίτηση, οπότε θα έμπαινε η χώρα σε ανωμαλία. []

Και μήπως δεν είναι πιο επικίνδυνη για ένα λαό και έναν τόπο η παρατεταμένη, πέραν κάθε φυσιολογικού ορίου, παραμονή των ίδιων και ίδιων ανθρώπων στην εξουσία, με αποτέλεσμα τη διάβρωση των πάντων από τη διαφθορά–σημείο στο οποίο τώρα βρισκόμαστε;

⁴ Ο συντάκτης του κειμένου, προφανώς με βάση την ηλικία του και την εγκύκλια μόρφωσή του, χρησιμοποιεί στοιχεία, σε ό,τι αφορά ειδικότερα τις μετοχές, που ανήκουν σε δύο ‘ρεπερτόρια’ –ας μου επιτραπεί η έκφραση: ένα πρώτο που θα το ονομάζαμε ‘το σύστημα’ και ένα δεύτερο που θα το ονομάζαμε ‘το περιθώριο’, όπου, μεταξύ πολλών άλλων, εντάσσονται και τα γλωσσικά στοιχεία που επιβιώνουν αλλά ανήκουν σε ένα παλαιότερο γραμματικοσυντακτικό καθεστώς και που, για συντομία, θα τα αποκαλούμε εφεξής ‘κατάλοιπα λόγιων μετοχών’ –αυτό το ‘λόγιων’ χρειάζεται, σαφώς, μιαν επεξήγηση, γι’ αυτό και προσθέτω ότι, πάλι χάριν συντομίας, θα εννοούμε στοιχεία που επιβιώνουν, περισσότερο χάρη σε μια συνεχή γραπτή παράδοση παρά σε μια προφορική, όπου το σύστημα έχει υποστεί πολλές φορές αναδόμηση.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

παραβλέποντα [-οντας /-ώντας]	στρεφόμενη, προηγούμενη [-ό -ού -ώ -ά } μεν(ος/η/ο)] -έ -εί αιφνιδισμένος, αποσθρωμένο [-μέν(ος/η/ο)]
υπάρχον διατρέξαντα καθεστώς	απειληθείσα παρατεταμένη

Ο πίν. 2 μας δείχνει και κάτι άλλο, ότι στη σύγχρονη Κοινή Νεοελληνική, σε όλη την ενεργητική φωνή διασώζεται ένας μόνον τύπος, άκλιτος, σε -οντας (με όμικρον, όταν δεν τονίζεται, κατάλοιπο των βαρύτονων ή ασυναίρετων ρημάτων, λ.χ. παραβλέποντας) και -ώντας (με ωμέγα, τονισμένο, κατάλοιπο των συνηρημένων ρημάτων). Πιο κάτω, θα εξειδικεύσουμε περισσότερο την εικόνα σε ό,τι αφορά την άκλιτη μετοχή. Ας σταθούμε, προσώρας, στην παθητική φωνή, όπου το σύστημα διαθέτει δύο μετοχές, και τις δύο κλιτές: μία στον ενεστώτα, σε -όμενος, -ούμενος κτλ. (τύποι πάντοτε προπαροξύτονοι) και μία στον παρακείμενο, σε -μένος (εδώ οι τύποι είναι πάντοτε παροξύτονοι).

Στη 'λαϊκή δημοτική' (δηλαδή το γλωσσικό μόρφωμα που προέκυψε από συνεχή προφορική παράδοση) είχαν επιζήσει μόνον οι τύποι σε -(ο/ώ)ντας και σε -μένος, αλλά όχι και οι τύποι σε -όμενος/-ούμενος κτλ. του μεσοπαθητικού ενεστώτα. Σε κείμενα όπως είναι τα δημοτικά τραγούδια, τα λαϊκά παραμύθια και άλλα, δε συναντούμε καθόλου τέτοιου είδους μετοχές, λ.χ. ^(*)η Δέσπω λουομένη στο ποτάμι ή ^(*)ο Νικοτσάρας επιτιθέμενος/σκεπτόμενος να επιτεθεί στους Τούρκους, ^(*)ερχόμενος ο δράκος, κ.τ.ό.

Η σημερινή 'συμπληρωμένη' δημοτική, υπακούοντας στην πραγματική χρήση της γλώσσας, καλώς υιοθέτησε και τους τύπους μετοχής του μεσοπαθητικού ενεστώτα. Στη σχολική γραμματική, υιοθετήθηκαν/εντάχθηκαν επίσημα με το εγχειρίδιο Γραμματικής και Συντακτικού για το Γυμνάσιο, που ετοίμασε η γλωσσολογική

μεταρρύθμιση του 1976 (με το ‘μπλε εξώφυλλο’ -αργότερα, το μοίραζαν και ως βοήθημα για το δάσκαλο). Έτσι συμπληρωμένο, το σύστημα της μετοχής υιοθετήθηκε και από τη σχολική Γραμματική για το Γυμνάσιο του (μακαριστού) Σωφρόνη Χατζησαββίδη, η οποία, όμως, έφτασε στα σχολεία και στα χέρια των εκπαιδευτικών πολύ αργότερα, αφού είχαν συνταχθεί, εν αγνοία αυτής της γραμματικής, τα βιβλία γλωσσικής διδασκαλίας για το μαθητή και τον εκπαιδευτικό.

Κατάλοιπα λόγιων μετοχών. ‘Τέλεια’ ουσιαστικά από μετοχές

Προτού να δούμε με κάποιες λεπτομέρειες αυτό το σύστημα, θα ήθελα να κάνω κάποιες επισημάνσεις αναφορικά με τα λόγια κατάλοιπα (τα ενεργά στη σύγχρονη γλωσσική χρήση), ιδίως επειδή είναι ένας τομέας όπου παράγονται πολλά γλωσσικά λάθη. Ας θυμηθούμε, επιτροχάδην, το πλούσιο σε αποκλειστικά κλιτούς τύπους, μετοχικό σύστημα της αρχαίας ελληνικής και άλλων παλαιότερων περιόδων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3α

λύ-ων,-ουσα,-ον	λυόμεν-ος,-η,-ον (μέσ.), λυόμεν-ος,-η,-ον (παθ.)
λύσ-ων,-ουσα,-ον	λυσόμεν-ος,-η,-ον (μέσ.), λυθησόμεν-ος,-η,-ον (παθ.)
λύσ-ας,-ασα,-αν	λυσάμεν-ος,-η,-ον (μέσ.), λυθ-είς,-είσα,-έν (παθ.)
[λαβ-ών,-ούσα,-όν συμβάς,-άσα,-άν]	[γενόμενος,-η,-ον]
λελυκ-ώς,-υία,-ός	λελυμέν-ος,-η,-ον
λελυκώς εσόμενος	λελυσόμενος / λελυμένος εσόμενος

ΠΙΝΑΚΑΣ 3β

τιμ-ών,-ώσα,-ών	τιμώμεν-ος,-η,-ον
ποι-ών,-ούσα,-ούν	ποιούμεν-ος,-η,-ον
δηλ-ών,-ούσα,-ούν	δηλούμεν-ος,-η,-ον
δεικν-ύς,-ύσα,-ύν	δεικνύμεν-ος,-η,-ον
ιστ-άς,-άσα,-άν	ιστάμεν-ος,-η,-ον
τιθ-είς,-είσα,-έν	τιθέμεν-ος,-η,-ον
διδ-ούς,-ούσα,-όν	διδόμεν-ος,-η,-ον
	κείμεν-ος,-η,-ον

Διαπιστώνουμε ότι το υπάρχον, τα διατρέξαντα και τα άλλα λόγια κατάλοιπα που είχαμε στο αρχικό κείμενο, ακολουθούν ένα από αυτά τα παλαιά κλιτικά υποδείγματα. Ας θυμηθούμε μερικά ακόμη από όσα ακολουθούν το κλιτικό υπόδειγμα

- [1] του λύ-ων, -ουσα, -ον της ενεργητικής φωνής : αύξων (αριθμός), διάττοντες (αστέρες), επιβλέπων (καθηγητής), ιθύνων (νους), διευθύνων (σύμβουλος), μέλλων (σύζυγος), υπερβάλλων (ζήλος) -αίθουσα*, αύξουσα/φθίνουσα (κλίμακα), άρχουσα (τάξη), δευτερεύουσα (πρόταση), διευθύνουσα, εξέχουσα (θέση), μέλλουσα (πεθερά), περιρρέουσα (ατμόσφαιρα), <προ-, παρα->λήγουσα*, πρωτεύουσα, υποτείνουσα* -ισχύον (καθεστώς), τρέχον (μέτρο), τρέχοντος (έτους), αντεπιστέλλον (μέλος), αναβράζον (δισκίο), παραπλέοντα (σκάφη), μέλλον*, περιβάλλον*, ενδιαφέρον, συμφέρον, δέον*, πρέπον, καθήκον* (με αστερίσκο σημαδεύονται τα λεγόμενα 'τέλεια ουσιαστικά') -κάποτε και στα τρία γένη, λ.χ. ισχύων (κανονισμός), ισχύουσα (νομοθεσία), ισχύον (πρόγραμμα) -επίσης, μερικά ουσιαστικοποιημένα στα δύο γένη: ο διδάσκων/η διδάσκουσα, ο ενάγων/η ενάγουσα, κ.ο.κ.
- [2] του λύσ-ας, -ασα, -σαν : προλαλήσ<-ας, -ασα>, αποβιώσ<-ας, -ασα>, (πρώτ-ος/-η) διδάξ<-ας, -ασα> -ή υπολείμματα μετοχής αορίστου β': επιλαχ<-ών, -ούσα>, <επι-/απο->τυχ<-ών, -ούσα>, αποθαν<-ών, -ούσα>, εκλιπ<-ών, -ούσα>, λαβ<-ών, -ούσα>, παρελθόν, συμβάν*.
- [3] του λελυκ-ώς, -υία, -ός : γεγονός*, (κατά τα) ειωθότα, (κατά το) συμβεβηκός, καθεστώς*, καθεστηκυία (τάξη).
- [4] Υπολείμματα κατά τα συνηρημένα σε-άω-έω-όω: αναλογών (φόρος), αποχρών (λόγος), αποχρώσες (ενδείξεις), δρων (πρόσωπο), δρώσα (δύναμη), κυβερνών (κόμμα), ομιλών (κινηματογράφος), ομιλούν (πιεσόμετρο), συγκοινωνούντα (δοχεία), αιτ<-ών, -ούσα>, βεβαι<-ών, -ούσα>, δηλ<-ών, -ούσα>, αντιφρονών*, εγκυμονούσα*, συνιστώσα*.
- [5] Κατάλοιπα μετοχών του βοηθητικού είμι και του εἶμι (συνώνυμου του έρχομαι) : παρόν, ον* -προϊόν, προϊούσα (σήψη), (παίρνω την) κατιούσα, κατιόν*, ανιόν*, ανιόντες συγγενείς.
- [6] Στα λόγια κατάλοιπα του παθητικού παρακειμένου, δίπλα στις μερικές χιλιάδες μετοχές σε -μένος, χωρίς αναδιπλασιασμό, που διαθέτει η Νέα Ελληνική (πεινασμένος, διψασμένος, βρασμένος, πλυμένος κτλ.), συγκαταλέγεται ένας μικρός αριθμός τύπων (δεν ξεπερνούν τις δύο

εκατοντάδες⁵) που διατηρούν και σήμερα τον αναδιπλασιασμό. Η διατήρηση του αναδιπλασιασμού οφείλεται σε κάποιον ειδικό λόγο, σημασιολογικόν ή άλλον: λ.χ. στο τριμμένο τυρί πρόκειται για κυριολεξία, ενώ στο τετριμμένο ζήτημα για μεταφορική χρήση (ζήτημα πολυσυζητημένο, εξαντλημένο) το συγκεκριμένος σημασιολογικά είναι αντίθετο του αφηρημένος και, πάντως, δε σημαίνει «αυτός που έχει συγκριθεί»·άλλα σώζονται ουσιαστικοποιημένα, π.χ. τα πεπραγμένα, ή μέσα σε στερεότυπα, π.χ. κεκλεισμένων των θυρών, πεφωτισμένη δεσποτεία, απονενοημένο διάβημα, υπερέβη τα εσκαμμένα κ.ά.

- [7] Τα κατάλοιπα στην παθητική φωνή περιορίζονται: διδαχθείσα (ύλη), προκηρυχθείσα (θέση), παρακρατηθείς (φόρος), μετεκπαιδευθείς, (σήμα) κατατεθέν, οι εκτελεσθέντες (από τους Γερμανούς), ανακοινωθέν*, κ.ά.ό. - δεδομένου ότι, εκτός από τη μετοχή του παθητικού παρακειμένου, και η μετοχή του παθητικού ενεστώτα εντάσσεται πλέον στο σύστημα: το τιμώμενο πρόσωπο ή ο τιμώμενος (ουσιαστικοποιημένο), ο φορολογούμενος, ο κρατούμενος (κατά το ποιούμενος), αυξομειούμενος, διογκούμενος, επιδεινούμενος (κατά το δηλούμενος) κ.ά.π. -ας θυμηθούμε και τα: κείμενη (νομοθεσία), επικείμενος, προσκείμενος κ.ά. (κατά το κείμενος). Από τα 'εις-μι' ρήματα έχουμε: προ-/υφ-ιστάμενος, επιστάμενος (κατά το ιστάμενος), επιτιθέμενος, (φόρος) προστιθέμενης (αξίας) (κατά το τιθέμενος), με την εξαίρεση, ίσως, μόνον του δεικνύμενος, με βάση το οποίο δε σχηματίζονται πλέον τύποι μετοχής.

Συγχρονικά, στην κλίση αυτών των λόγιων καταλοίπων έχουν επέλθει κάποιοι εξομαλισμοί. Ο ακόλουθος πίνακας (βλ. πίν. 4), ένα κλιτικό υπόδειγμα που, όπως φαίνεται, καθιερώθηκε συγχρονικά ως ο σχετικός κανόνας κλίσης αυτών των τύπων⁶, μας δείχνει ότι, στην αιτιατική του πληθυντικού, αντί (τους) διευθύνοντ-ας, αποβιώσαντ-ας, μετεκπαιδευθέντ-ας, έχουμε διευθύνοντ-ες, αποβιώσαντ-ες, μετεκπαιδευθέντ-ες, όπως και στην ονομαστική αντί της δευτερεύουσ-ης, αι δευτερεύουσ-αι, τας δευτερεύουσ-ας έχουμε της δευτερεύουσ-ας, τις δευτερεύουσ-ες, τις δευτερεύουσ-ες (λέω στους φοιτητές μου, για να το θυμούνται, ότι, εν προκειμένω, αντί ν' ακολουθούμε το αρχαίο θάλασσα ως προς την κλίση, ακολουθούμε το νεοελληνικό).

⁵ Στο Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας του Γ. Μπαμπινιώτη, υπό το λήμμα μετοχή, παρέχεται ένας κατάλογος με τέτοιες μετοχές.

⁶ Σύμφωνα και με τα κλιτικά υποδείγματα που παρέχονται στο Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής του Ιδρύματος Τριανταφυλλίδη, σ. 1517.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

Ενικός					
Ονομ.	διευθύνων	ισχύον	δευτερεύουσα	αποβιώσας	μετεκπαιδευθείς
Γεν.	διευθύνοντος	ισχύοντος	δευτερεύουσας	αποβιώσαντος	μετεκπαιδευθέντος
Αιτ.	διευθύνοντα	ισχύον	δευτερεύουσα	αποβιώσαντα	μετεκπαιδευθέντα
Κλ.	διευθύνων	ισχύον	δευτερεύουσα	αποβιώσας	μετεκπαιδευθείς
Πληθυντικός					
Ονομ.	διευθύνοντες	ισχύοντα	δευτερεύουσες	αποβιώσαντες	μετεκπαιδευθέντες
Γεν.	διευθυνόντων	ισχύόντων	δευτερευουσών	αποβιωσάντων	μετεκπαιδευθέντων
Αιτ.	διευθύνοντες	ισχύοντα	δευτερεύουσες	αποβιώσαντες	μετεκπαιδευθέντες
Κλ.	διευθύνοντες	ισχύοντα	δευτερεύουσες	αποβιώσαντες	μετεκπαιδευθέντες

Παρ' όλα αυτά, μίλησα στην αρχή για λαθογόνο τομέα, γιατί, εφόσον δεν είναι τύποι που κατά τη χρήση υποστηρίζονται από το γλωσσικό αίσθημα πολλών ομιλητών, παρατηρούνται τα γνωστά και συνηθισμένα λάθη. Λ.χ., με την επιβολή του τύπου του αρσενικού επί του θηλυκού, εν προκειμένω της μετοχής: *βεβαιωθέντων παραβάσεων, εκτελεσθέντων ασκήσεων, διαμαρτυρηθέντων συναλλαγματικών κ.τ.ό., αντί βεβαιωθείσών, εκτελεσθεισών, διαμαρτυρηθεισών*. Ειδικά στη γενική ενικού/πληθυντικού, ο τύπος του αρσενικού ισχυροποιείται ακόμη περισσότερο από την πλήρη ταύτισή του με τον τύπο του ουδετέρου, εξού και: *πίνακας *επιτυχόντων γυναικών, αντί επιτυχουσών* (σε ΦΕΚ, Ιούνιος του 2001). Ο κατάλογος των αλιευθέντων λαθών αυτής της κατηγορίας είναι μεγάλος παραθέτω ενδεικτικά: **η επιβλέπων καθηγήτρια, *η διδάξας το μάθημα*, (σε τηλεοπτική εκπομπή, μιλάει η κόρη για λογαριασμό της ίδιας και της μητέρας της:), **είμαστε παθών και οι δύο*, (πάλι στην τηλεόραση:), **ήμασταν όλοι παρών*, (προφορικός λόγος επιπλοποιού:), **ναι, θα μοιάζουν με τα υπάρχον* (ή μήπως *υπάρχων*;) *ράφια!* (αυθεντικός διάλογος:), *–Πόσων ετών είσαι, παππού; –Εγώ, παιδάκι μου, είμαι μεγάλος, είμαι γεννηθείς το '918! –Κι εσύ, γιαγιά; –Εγώ είμαι λίγο μικρότερη, είμαι γεννηθείς* το '22* (δεν κάνει λάθος στο μικρότερη, που υποστηρίζεται και από άλλες μορφολογικές κατηγορίες του συστήματος, κάνει λάθος σ' αυτό το περιθωριακό γεννηθείς).

Ένας πολύ μικρός αριθμός τέλειων ουσιαστικών από μετοχές μεταπλάστηκε κατά τα πρωτόκλιτα (μετριοούνται στα δάχτυλα του ενός χεριού): άρχοντας, μέλλοντας, μεσάζοντας, ορίζοντας, παράγοντας, προύχοντας.⁷

Αποτέλεσμα βίαιης προσαρμογής (λαϊκισμοί) πρέπει να θεωρούνται, σε συγχρονικό τουλάχιστον επίπεδο, τα: ?ο διδάσκοντας, ?του διδάσκοντα (λ.χ. υπογραφή διδάσκοντα σε διοικητικό έγγραφο), ?ο διευθύνοντας σύμβουλος, ?του διευθύνοντα σύμβουλου, κ.τ.ό.

Τέλος, επειδή από μια μεγάλη μερίδα λεξικών και γραμματικών, όπως έδειξα και παλιότερα (Νάκας, 2010, *passim*), οι λόγιες μετοχές κατατάσσονται ‘αβλεπεί’ στα επίθετα και τα ουσιαστικά, θα ήθελα να θυμίσω ότι, σε πολλές περιπτώσεις, διατηρούν ίχνος της παλιάς σύνταξής τους (που οφείλεται ακριβώς στο γεγονός ότι είναι ή κατάγονται από μετοχές), και, γι’ αυτό το λόγο, χρειάζονται μεγαλύτερη προσοχή: λ.χ. η ασκούσα χρέη γραμματέως, ποιος είναι ο αναπληρών τον πρόεδρο; όπου δεν μπορεί να υποκατασταθεί το: *ποιος είναι ο αναπληρών του προέδρου; Έτσι και: ποιοι είναι οι άλλοι διδάσκοντες το μάθημα;/ποιοι είναι οι διδάσκοντες ελληνική γλώσσα στη Σχολή σας;; μάλλον, και όχι: ?... διδάσκοντες του μαθήματος/? διδάσκοντες ελληνικής γλώσσας -επίσης: ο διευθύνων το Κέντρο Συντάξεως του Λεξικού της Ακαδημίας και όχι ?ο διευθύνων του Κέντρου (πβ., όμως, ο αναπληρωτής του προέδρου, ο δάσκαλος/καθηγητής του μαθήματος ή ο διευθυντής του Κέντρου, δηλαδή κανονικά με γενική).

Κλιτή και άκλιτη μετοχή μέσα στο σύστημα

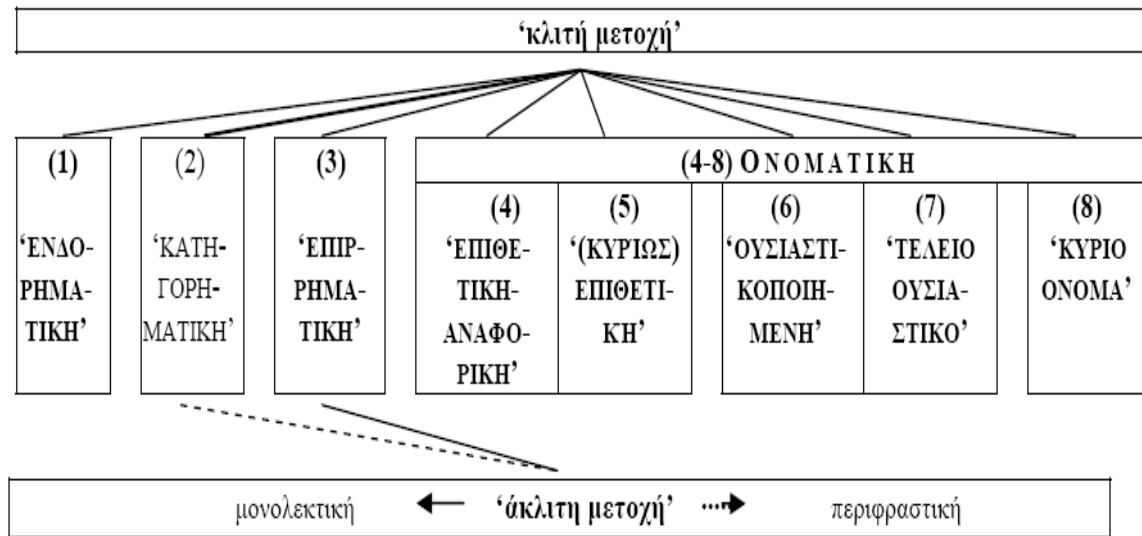
Την εικόνα που πρέπει να έχουμε (και να δίνουμε στους μαθητές μας) για το σύστημα της μετοχής, πιστεύω ότι αναπαριστά αρκετά πιστά το σχήμα (με τη μορφή περίπου ενός εκκρεμούς) που ακολουθεί. Μπορούμε δηλαδή να μιλάμε για δύο είδη μετοχής: την κλιτή (στο επάνω μέρος του σχήματος) και την άκλιτη (από κάτω).

Η άκλιτη μετοχή

Η άκλιτη μετοχή, από άποψη λειτουργίας και σημασίας, συνδέεται μόνον με την περίπτωση 3, δηλαδή είναι πάντοτε προσδιορισμός ρήματος και ισοδυναμεί αλλά δεν ταυτίζεται- με άλλες επιρρηματικές εκφράσεις (γι’ αυτό και λέγεται, καταχρηστικώς, ‘επιρρηματική’).

⁷ Με μεταπλασμό κατά τα δευτερόκλιτα προέκυψαν τα βαστάζος (< βαστάζων), παθός (< παθών), μαθός (< μαθών) κ.ά.

ΤΟ 'ΕΚΚΡΕΜΕΣ' ΤΗΣ ΜΕΤΟΧΗΣ

Θυμίζω, συνοπτικά, ορισμένα μορφοσυντακτικά χαρακτηριστικά της άκλιτης μετοχής, δεδομένου ότι με έχει απασχολήσει, εκτενώς και επανειλημμένα, σε προηγούμενα δημοσιεύματα (βλ. βιβλιογραφία στο τέλος). Η εικόνα του μετοχικού συστήματος στη σύγχρονη Κοινή Νέα Ελληνική (βλ. τον πίν. 2 πιο πάνω) συμπληρώνεται, ως προς την άκλιτη μετοχή, και με περιφραστικούς τύπους στους συντελικούς χρόνους, και συγκεκριμένα στον παρακείμενο. Αυτού του είδους τη συμπλήρωση αναπαριστούν, από άλλη οπτική γωνία ο καθένας, οι πίνακες 5 και 6:

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

	ΑΚΛΙΤΗ	ΚΛΙΤΗ
Μονολεκτική	γράφοντας/χτυπώντας [ενεργητ.]	γραφόμενος-η-ο [παθητ.]
		γραμμένος-η-ο/χτυπημένος-η-ο [παθητ.]
Περιφραστική	έχοντας γράψει [ενεργητ.]	έχοντας γραμμένο(ν)-η-ο [ενεργητ.]
	έχοντας γραφτεί [παθητ.]	(όντας γραμμένος-η-ο) [παθητ.]

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

	ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ	ΠΑΘΗΤΙΚΗ
Μονολεκτική	γράφοντας/χτυπώντας [άκλιτη]	γραφόμενος-η-ο [κλιτή] γραμμένος-η-ο/χτυπημένος-η-ο [κλιτή]
Περιφραστική	έχοντας γράψει [άκλιτη] έχοντας γραμμένο(ν)-η-ο [κλιτή]	έχοντας γραφτεί [άκλιτη] (όντας γραμμένος-η-ο) [κλιτή]

Μέχρις ότου υπάρξει η σχετική ειδική και εξαντλητική μελέτη, πιθανότερη φαίνεται η εκδοχή ότι οι τύποι αυτοί άρχισαν να εμφανίζονται στη Νέα Ελληνική από τα τέλη του 19ου αι. ως μεταφραστικά δάνεια, μέσω των συχνών μεταφράσεων από τα Γαλλικά, τα Ιταλικά, τα Αγγλικά κτλ. -γλώσσες δηλαδή που διαθέτουν τέτοιους περιφραστικούς μετοχικούς τύπους (πβ. τα γαλλικά *ayant aimé, étant aimé, ayant été aimé*/ιταλικά *avendo portato, essendo portato, essendo stato portato*/αγγλικά *having written, being written, having been written*). Ο Αχ. Τζάρτζανος (Νεοελληνική Σύνταξις, τόμ. Α', σ. 339 σημ.) σχολιάζει ως εξής: «η τέτοια μετοχή όμως είναι εντελώς νέο κατασκεύασμα, ξένο προς τη γνήσια δημοτική, που και στην περίπτωση του προτερόχρονου [] χρησιμοποιεί μετοχή του ενεστώτα σε -οντας»⁸.

Ιδού, τώρα, ορισμένες (ελάχιστες, απλώς ενδεικτικές) εφαρμογές του εκκρεμούς (θέση 3) σε ό,τι αφορά τα σημασιολογικά της άκλιτης μετοχής:

<Α (i-iii)>

(3) Μπαίνοντας στο σπίτι του, άκουσε πάλι έναν περίεργο θόρυβο (= ενώ/καθώς έμπαινε... : χρονική επιρρηματική δευτερεύουσα πρόταση).

(3) Του τα έλεγε δήθεν χαμογελώντας, για να μην αντιληφθούν οι γύρω το παραμικρό (= χαμογελαστά: τροπικό επίρρημα).

(3) Όλοι καταδίκάζαν το συκοφάντη, χωρίς να αναφερθούν στη συκοφαντία του, παραβλέποντας [] ότι η συκοφαντία ήταν απλώς μια αλήθεια (= επειδή παρέβλεπαν...: αιτιολογική επιρρηματική δευτερεύουσα πρόταση).

⁸ Για ποιους επιπλέον λόγους οι τύποι αυτοί κατέχουν λιγότερο κεντρική θέση στο σύστημα, όπως υποδεικνύουν και οι πίνακες 5 και 6, βλ. στο Νάκας, 2003.

Με βάση τα συμφραζόμενα, στο πρώτο παράδειγμα η φράση της μετοχής ισοδυναμεί και μπορεί να παραφράζεται με μια επιρρηματική δευτερεύουσα πρόταση, χρονική, και μάλιστα του ταυτόχρονου, όπως μαρτυρεί και ο εισαγωγικός σύνδεσμος. (Το κοινό υποκείμενο μετοχής και ρήματος εννοείται εδώ). Το μπαίνοντας στο σπίτι του δεν είναι ‘μετοχή’, αλλά ‘φράση μετοχής/μετοχική φράση (ΜΦ)’, ένα δομικό σύνολο με ‘κεντρική λέξη’ (λέει το βιβλίο του μαθητή) με ‘κεφαλή’ (λέμε στη γλωσσολογία) τη μετοχή μπαίνοντας κι ένα συντακτικό εξάρτημά της, τοπικής σημασίας: στο σπίτι του (μετασχηματισμός της ρηματικής φράσης: μπαίνει <κάποιος> στο σπίτι του). Και το χαμογελώντας στο επόμενο παράδειγμα είναι φράση μετοχής/ΜΦ, που πραγματώνεται μόνον με την κεφαλή της, φράση μετοχής που προσδιορίζει με τροπική σημασία το ρήμα, όπως και το επίρρημα χαμογελαστά (μοιάζουν, αλλά δε συμπίπτουν η διαφορά τους είναι σαφώς εξηγήσιμη). Το παραβλέποντας ότι..., φράση από το αρχικό κείμενο που εκτυλίξαμε, είναι κι αυτό μια ΜΦ, από την κεφαλή της οποίας (το παραβλέποντας) εξαρτάται ως αντικείμενο η δευτερεύουσα ειδική πρόταση, και όλη η ΜΦ είναι σημασιολογικά ισοδύναμη με μιαν αιτιολογική (τώρα) δευτερεύουσα πρόταση⁹.

Η κλιτή μετοχή

Η ΜΦ με κεφαλή μια κλιτή μετοχή, εκτός από προσδιορισμός ρήματος (περίπτωση 3 στο εκκρεμές), έχει και άλλες πραγματώσεις: στις περιπτώσεις 4 και 5, εξαρτάται και προσδιορίζει (όχι ρήμα, τώρα) αλλά ουσιαστικό¹⁰. στις περιπτώσεις 6 και 7 ουσιαστικοποιείται (και μάλιστα, ως ‘τέλειο ουσιαστικό’, δεν είναι πλέον αισθητή η προέλευσή της από μια εκ φύσεως μετοχή) και, επιπλέον, στην περίπτωση 8, γίνεται κύριο όνομα (ακολουθούν παραδείγματα κατά μία άποψη, τα κύρια ονόματα, συλλήβδην, αποτελούν ξεχωριστό μέρος του λόγου). Όλες μαζί οι περιπτώσεις 4 έως 8 συναπαρτίζουν τη λεγόμενη

⁹ Σχετικά με το ποιες άλλες σημασίες μπορεί να εκφράσει η ΜΦ με κεφαλή μιαν άκλιτη μετοχή βλ. στο Νάκας 2003 και 2011.

¹⁰ Ως επιθετική-αναφορική, η μετοχή έχει, κατά κανόνα, εξαρτήματα ανάλογα με το ρήμα από το οποίο σχηματίζεται ισοδυναμεί και μπορεί να παραφράζεται με αναφορική δευτερεύουσα πρόταση, η οποία, ενίοτε, μπορεί να είναι και ‘ελεύθερη’, όπως λ.χ. και στο τέταρτο παράδειγμα της ομάδας <B (i-v)> πιο κάτω, δηλαδή χωρίς εξάρτηση από κάποιο προηγούμενο ονομαστικό στοιχείο. Στην περίπτωση της καθαρά επιθετικής μετοχής, η οποία, κατά κανόνα, δε συνοδεύεται από εξαρτήματα (περίπτωση 5, στο εκκρεμές), η έννοια του ρήματος εκφράζεται ‘γυμνή’ -σύγκρινε, λ.χ., μεταξύ τού φοιτητής εργαζόμενος στη ΔΕΗ/γυναίκα εργαζόμενη στη ΔΕΗ και τού εργαζόμενος φοιτητής/εργαζόμενη γυναίκα (η ιδιότητα ‘εργαζόμενος’ ως ταξινομικό χαρακτηριστικό). Περισσότερα στο Νάκας, ⁵2014, *passim*.

παραδοσιακά ‘ονοματική χρήση’ της κλιτής μετοχής. Δε θα με απασχολήσει η περίπτωση 2, επειδή η κατηγορηματική ή συμπληρωματική χρήση των μετοχών στη Νέα Ελληνική είναι αρκετά περιορισμένη¹¹.

Άφησα για το τέλος την περίπτωση 1, που την ονομάζω ‘ενδορηματική’, μια και διελάνθανε ως τώρα περίπτωση κατά την οποία η μετοχή (πάντοτε και αποκλειστικά του παθητικού παρακειμένου) είναι μέρος του ρήματος, συναπαρτίζει μαζί με το βοηθητικό έχω και είμαι τους περιφραστικούς συντελικούς χρόνους, το λεγόμενο β’ παρακείμενο, β’ υπερσυντέλικο και β’ τετελεσμένο μέλλοντα. Αυτοί οι τύποι συνηθίζονται περισσότερο στο λαϊκό λόγο, π.χ. *ποιος σε έχει φιλημένη και στα χείλη δαγκωμένη* (ενν. *σε έχει δαγκωμένη*), συχνότερο από το *σε έχει δαγκώσει*. Έτσι και: *τα ωραιότερα θα σου έχω αγοράσμένα* (τετελεσμένος μέλλοντας) *μαργαριτάρια στο βυθό που είναι κρυμμένα*.

Ανάλογα με τη σημασία του ρήματος από το οποίο σχηματίζεται η μετοχή, η ίδια κλιτή μετοχή μπορεί να βρίσκεται σε τρεις ή τέσσερις θέσεις του εκκρεμούς, η δε αναγνώριση αυτής της διολίσθησης, από θέση σε θέση, προσδίδει γοητεία στη χρήση της κλιτής μετοχής.

Ακολουθούν παραδείγματα–εφαρμογές του εκκρεμούς σε ό,τι αφορά την κλιτή μετοχή.

<B (i-v)>

(1) *Είναι γεννημένος μετά την Κατοχή* (≡ *έχει γεννηθεί*: περιφραστικός τύπος ρήματος).

(3) *Γεννημένος μετά την Κατοχή, δεν μπορούσε να έχει άμεση αντίληψη γι’ αυτά τα δραματικά γεγονότα* (≡ *επειδή γεννήθηκε...: επιρρηματική δευτερεύουσα πρόταση*).

(3) *Η πολιτική ηγεσία, αιφνιδιασμένη από την –προς στιγμήν– απειληθείσα παραίτηση του Προέδρου της Δημοκρατίας, κατελήφθη από πανικό*.

(4) *Οι γεννημένοι μετά την Κατοχή δεν μπορούσαν να έχουν άμεση αντίληψη γι’ αυτά τα δραματικά γεγονότα* (≡ *αυτοί που/όσοι γεννήθηκαν...: αναφορική δευτερεύουσα πρόταση*).

(5) *Κατάλαβε ότι είχε να κάνει με γεννημένο απατεώνα!* (≡ *ικανότατο: επίθετο*).

¹¹ Βλ., πρόχειρα, όπου και στην προηγούμενη σημ., 75-77.

(6) Αποκαλούσε τα βιβλία του «παιδιά του» και τα ξεχώριζε στα γεννημένα και στα αγέννητα (ουσιαστικοποίηση).

<Γ (i-v)>

(1) Ήταν καμένος σε όλο το σώμα.

(3) Καμένος σε όλο το σώμα, υπέφερε φριχτά.

(4) Οι καμένοι σε όλο το σώμα ήταν και οι περισσότεροι.

(4) Η έκφραση «παραλάβαμε καμένη γη» είναι το πρώτο καταφύγιο της εκάστοτε ελληνικής κυβέρνησης, από τον καιρό της μεταπολίτευσης και μετά, προκειμένου να δικαιολογήσει την απραξία της ή την αναποτελεσματικότητά της.

(8) Παλαιά/Νέα Καμένη (τοπωνύμιο στη Σαντορίνη, κύριο όνομα).

<Δ (i-iv)>

(3) Εργαζόμενοι σκληρά, οι νέοι μπορούν να επιτύχουν πολλά.

(4) Οι εργαζόμενοι στη ΔΕΗ ζητούν αυξήσεις.

(5) Δεν έχει ακόμη υπολογιστεί ο αριθμός των εργαζόμενων φοιτητών.

(6) Συρρικνώνονται όλο και περισσότερο τα δικαιώματα των εργαζομένων.

<Ε (i-ii)>

(5) Η πολεοδομία τους υποχρέωσε να κατεδαφίσουν και όλα τα παρακείμενα κτίσματα.

(7) Οι μαθητές στη διπλανή τάξη είχαν προχωρήσει περισσότερο, είχαν διδαχθεί ήδη τον παρακείμενο (τέλειο ουσιαστικό από μετοχή).

Ας δούμε, εν συντομία, και τις ποικίλες συντακτικές λειτουργίες που μπορεί να επιτελέσει μια μετοχική φράση/ΜΦ με κεφαλή μια κλιτή μετοχή (είτε ως πυρηνική, δηλαδή με την κεφαλή χωρίς εξαρτήματα, είτε ως επαυξημένη, δηλαδή με την κεφαλή και ένα ή περισσότερα συντακτικά της εξαρτήματα):

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΕΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΤΗΣ ΜΕΤΟΧΙΚΗΣ ΦΡΑΣΗΣ¹²

1) ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ

λ.χ. οι εργαζόμενοι στη ΔΕΗ ζητούν αυξήσεις.

2) ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ

λ.χ. η νέα νομοθετική ρύθμιση δεν αφορά τους εργαζόμενους στη ΔΕΗ.

¹² Λεπτομερέστερη ανάλυση δες στο κεφ. 2: Για τη μετοχή τού μεσοπαθητικού ενεστώτα -τι θα πρέπει να γνωρίζουμε προτού να τη διδάξουμε (Γλωσσοφιλολογικά, Δ', 35-168).

- 3) ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟ^(Υ/Α) (συνημμένο στο υποκείμενο/Υ ή στο αντικείμενο/Α)
 λ.χ. [με ουσιαστικοποίηση αυτή τη φορά, για την οποία βλ. πιο κάτω]:
είστε κι εσείς εργαζόμενος της ΔΕΗ;
σε θεωρώ κι εσένα εργαζόμενο της ΔΕΗ.
- 4) ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ^(Υ/Α) (‘παραρηματικός προσδιορισμός’, τουτέστιν προσδιορισμός του ρήματος [περίπτωση 3 στο εκκρεμές] με ταυτόχρονο προσανατολισμό, χάρη στη γραμματική συμφωνία, συνήθως προς το υποκείμενο ή, ενίοτε, προς το αντικείμενο, πβ. αγγλ. ‘[subject/object] adjunct’)
 λ.χ. *εργαζόμενες σκληρά, οι γυναίκες της ΔΕΗ ζητούν ίσα δικαιώματα με τους άντρες συναδέλφους τους.*
 λ.χ. *για δικούς της λόγους η εργοδοσία δεν τον συμπαθούσε, μολονότι εργαζόμενο σκληρότερα από τους άλλους.*
- 5) ΠΑΡΑΠΛΗΡΩΜΑ (ως ‘συστατικό δεύτερου βαθμού’, δηλαδή σε άμεση εξάρτηση από την κεφαλή φράσης ουσιαστικού [περίπτωση 4 και 5 στο εκκρεμές], και μόνο σε έμμεση εξάρτηση από το ‘κύριο ρήμα’ και το κατηγορήμα, ενδέχεται να επιτελεί -μεμονωμένα ή και συνδυαστικά- τη λειτουργία που θα ονόμαζε κανείς ‘παρονοματικό προσδιορισμό’, ομοιόπτωτο/επιθετικό ή ετερόπτωτο/σε γενική, πβ. αγγλ. ‘attribute’, γαλλ. ‘épithète’)
 λ.χ. *οι γυναίκες οι εργαζόμενες στη ΔΕΗ ζητούν ίσα δικαιώματα με τους άντρες συναδέλφους τους.*
η εργοδοσία οφείλει ν’ αντιμετωπίζει την εργαζόμενη γυναίκα όπως και τον εργαζόμενο άνδρα.
συρρικνώνονται όλο και περισσότερο τα δικαιώματα των εργαζομένων (με καταβιβασμό του τόνου λόγω της ουσιαστικοποίησης).

Στο πλαίσιο μιας εισήγησης δεν είναι, φυσικά, δυνατόν να γίνει λεπτομερής αναφορά σε όλες τις παραπάνω λειτουργίες. Γι’ αυτόν το λόγο, περιοριζόμαστε στο να παραθέσουμε μια δειγματική άσκηση, με στόχο την καλύτερη εμπέδωση της ‘ονοματικής χρήσης’ της κλιτής μετοχής. Το ενδιαφέρον μας επικεντρώνεται, εν προκειμένω, στη μετοχή του μεσοπαθητικού ενεστώτα. Οι σωστές απαντήσεις συγκεντρώνονται σε κενό πολύστηλο πίνακα ο οποίος είναι σχεδιασμένος έτσι ώστε ν’ ανταποκρίνεται στα ζητούμενα της άσκησης (εδώ, ο πίνακας αυτός παρέχεται συμπληρωμένος απευθείας με τις σωστές

απαντήσεις). Η λύση της άσκησης για τους εξεταζόμενους γίνεται πολύ ευκολότερη, εάν από τον εξεταστή, στα άμεσα συμφραζόμενα της μετοχής, σημαδεύ-εται/-ονται (λ.χ. με υπογράμμιση) ο όρος/οι όροι που χρησιμεύ-ει/-ουν ως το άμεσο ή το έμμεσο κριτήριο της συγκεκριμένης, σε κάθε περίπτωση, σημασιολογικής λειτουργίας της μετοχής (λ.χ. παρουσία/απουσία συντακτικού εξαρτήματος της μετοχής, παρατακτική σύνδεση της ουσιαστικοποιημένης μετοχής με ουσιαστικό, ή της επιθετικής με επίθετο, ύπαρξη παρονομαστικού προσδιορισμού ομοιόπτωτου ή ετερόπτωτου σε γενική, κ.ο.κ. -βλ. μία-δύο ενδεικτικές υπογραμμίσεις):

<ΣΤ>

Προκειμένου να χαρακτηρίσετε την κάθε μετοχή, αφού διαβάσετε προσεκτικά τα συμφραζόμενά της: 1) βάλτε το σημάδι ✓ στη στήλη που στον τίτλο της υπάρχει ο χαρακτηρισμός με τον οποίο συμφωνείτε και-2) γράψτε στην τελευταία στήλη με κεφαλαία τη συντακτική λειτουργία την οποία επιτελεί η κάθε μετοχή/μετοχική φράση:

	επιθετική- αναφορική	επιθετική	ουσιαστικό / τέλειο ουσιαστικό	ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ
αφηγούμενοι	✓			ΥΠΟΚ
εργαζόμενος			✓	ΚΤΓΝΟ στο ΥΠΟΚ
εργαζόμενους	✓			ΑΝΤΙΚ
εργαζόμενη		✓		ΕΠΙΘ. ΠΡΟΣΔ
εργαζόμενο		✓		ΕΠΙΘ. ΠΡΟΣΔ
εργαζόμενες	✓			ΕΠΙΘ. ΠΡΟΣΔ
παρεχομένων	✓			ΕΠΙΘ. ΠΡΟΣΔ
κατεχόμενη	✓			ΕΠΙΘ. ΠΡΟΣΔ
κρεμάμενο	✓			ΕΠΙΘ. ΠΡΟΣΔ
ανερχόμενη	✓			ΕΠΙΘ. ΠΡΟΣΔ
ελεγχόμενη		✓		ΚΤΓΝΟ στο ΥΠΟΚ
διφορούμενη		✓		ΚΤΓΝΟ στο ΥΠΟΚ
αναμενόμενων		✓		ΕΠΙΘ. ΠΡΟΣΔ
ενδεχόμενες		✓		ΕΠΙΘ. ΠΡΟΣΔ
ναρκισσεύόμενος		✓		ΕΠΙΘ. ΠΡΟΣΔ
«γραμματιζούμενος»			✓	ΥΠΟΚ
επισταμένη		✓		ΕΠΙΘ. ΠΡΟΣΔ
ενδεχόμενα			✓	ΑΝΤΙΚ

λεγόμενα			✓	ΥΠΟΚ
προηγούμενους			✓	ΑΝΤΙΚ
εργαζόμενοι			✓	ΥΠΟΚ
σημαινόμενα			✓	ΚΤΓΝΟ στο ΥΠΟΚ
διανοούμενοι			✓	ΥΠΟΚ
βασανιζόμενοι			✓	ΥΠΟΚ
εξεταζόμενοι			✓	ΥΠΟΚ
δρώμενα			✓	ΥΠΟΚ
ερωμένη			✓	ΚΤΓΝΟ στο ΑΝΤ
ενεργούμενα			✓	ΚΤΓΝΟ στο ΑΝΤ
εξιστορούμενα			✓	ΑΝΤΙΚ
ενδιαφερόμενος			✓	ΚΤΓΝΟ στο ΥΠΟΚ
ερωμένη			✓	ΚΤΓΝΟ στο ΥΠΟΚ
σημαίνον			✓	ΑΝΤΙΚ
σημαινόμενο			✓	ΑΝΤΙΚ

Δεν υποβάλλονται ερωτήσεις κι ούτε κατονομάζονται από την αρχή οι αφηγούμενοι τα γεγονότα ♦ Είστε κι εσείς εργαζόμενος της ΔΕΗ; ♦ Η νέα νομοθετική ρύθμιση δεν αφορά τους εργαζόμενους στη ΔΕΗ ♦ Η εργοδοσία οφείλει ν' αντιμετωπίζει την εργαζόμενη γυναίκα όπως και τον εργαζόμενο άνδρα ♦ Οι γυναίκες οι εργαζόμενες στη ΔΕΗ επί πολλά χρόνια ζήτησαν ίσα δικαιώματα με τους άντρες συναδέλφους τους ♦ Κάνοντας χρήση όλων των παρεχομένων από το οπλοστάσιο της Διαλεκτικής δυνατοτήτων ♦ Φτάσαμε στην κατεχόμενη από το Λαϊκό Στρατό μας περιοχή ♦ Κατέληγε σ' ένα υπερφυσικό κρικάκι κρεμάμενο ανάμεσα στα δυο του ρουθούνια ♦ Δύναμη ανερχόμενη στρατιωτικά ♦ Μέχρις ενός ορίου η εμφάνιση του τελευταίου παραμένει ελεγχόμενη ♦ Η απάντησή του ήταν διφορούμενη ♦ Η καυστική ειρωνεία του για τους εκμεταλλευτές των αναμενόμενων ή απροσδόκητων ευκαιριών ♦ Είμαστε έτοιμοι να αντιμετωπίσουμε όχι μόνο τις ενδεχόμενες αλλά και τις απρόβλεπτες δυσκολίες ♦ Ο ναρκισσευόμενος «γραμματιζούμενος» της οργάνωσης ανέλαβε να συντάξει το κείμενο ♦ Μου κάνανε επισταμένη και όντως εξονυχιστική σωματική έρευνα ♦ Εξέτασαν με προσοχή όλα τα ενδεχόμενα ♦ Τα λεγόμενα του Σαρτρ δεν τον έπειθαν ♦ Δεν αντιγράφει ούτε τους προηγούμενους ούτε τους συγχρόνους του ♦ Νεαροί εργαζόμενοι πρωτοστατούσαν και πάλι στην εξέγερση ♦ Θεωρήθηκαν ως κοινωνικά σημαινόμενα ♦ Ήταν οι μόνοι διανοούμενοι που αντιστέκονται στη χούντα ♦ Οι βασανιζόμενοι δεν είχαν ονόματα ♦ Οι εξεταζόμενοι δεν

κατάφεραν τίποτα ♦ Τα δρώμενα δεν έχουν χρονική και λογική ακολουθία ♦ Έκανε ερωμένη τη γραμματέα του ♦ Χρησιμοποιεί ως ενεργούμενα τους υποτελείς του σατανά ♦ Παρακολουθούμε τα εξιστορούμενα ως αναγνώστες ♦ Αφού εσύ είσαι ο ενδιαφερόμενος, πάει να εμφανιστείς εσύ ο ίδιος; ♦ Τούτη είναι η ερωμένη του ♦ Έχουμε εδώ το ίδιο σημαίνον, χωρίς να έχουμε το ίδιο σημααινόμενο.

Απαραίτητο να επισημανθεί εδώ ότι οι μετοχικοί τύποι του μεσοπαθητικού ενεστώτα εμφανίζουν μορφολογικές ιδιαιτερότητες που οφείλονται ακριβώς στο λόγιο χαρακτήρα τους και στο γεγονός ότι, αν και ενταγμένοι στον κορμό της δημοτικής, συμπεριφέρονται πολλές φορές ως ‘ξένο σώμα’ και μας επιβάλλουν έναν προσεκτικότερο χειρισμό. Βλ. στο Νάκας, ⁵2014, 47–52, για ποιους λόγους από το ρήμα π.χ. λούζω/λούζομαι σχηματίζονται κανονικά οι μετοχές λούζοντας και λουσμέν-ος/-η/-ο, αλλά όχι και *λουζόμενος, μόνον λουόμενος, ή γιατί από το λύνω/λύνομαι σχηματίζονται λύνοντας και λυμένος, αλλά μόνον λυόμενος, όχι και *λυνόμενος, κ.ο.κ.

Κλιτή και άκλιτη μετοχή μέσα στις γραμματικές

Με τις περιγραφές και τις αναλύσεις που δώσαμε, χρησιμοποιώντας το εκκρεμές, συμφωνούν, σε κάποιο βαθμό, και οι αντίστοιχες περιγραφές και αναλύσεις που δίνονται λ.χ. στο βιβλίο της Β΄ Γυμνασίου *Νεοελληνική Γλώσσα* (βιβλίο του μαθητή και βιβλίο για τον εκπαιδευτικό). Βεβαίως, εδώ χρησιμοποιείται η παραδοσιακή διάκριση σε ‘επιρρηματική’ και ‘επιθετική’ μετοχή, και μάλιστα η επιθετική ταυτίζεται με την κλιτή.

Β΄ Γυμνασίου/Βιβλίο για το μαθητή

Μαθαίνω για τη σημασία της μετοχής:

Η μετοχή χρησιμοποιείται:

- με **επιθετική** σημασία, δηλαδή όπως κάθε επίθετο, και λέγεται **επιθετική μετοχή**. **Επιθετικές είναι οι μετοχές της παθητικής φωνής.**
- με **επιρρηματική** σημασία, δηλαδή δηλώνει τρόπο, χρόνο, αιτία, υπόθεση και αντίθεση και λέγεται **επιρρηματική μετοχή**. **Επιρρηματική είναι η μετοχή του ενεργητικού ενεστώτα.**

Είδαμε, όμως, ότι η κλιτή, εκτός από την ευρύτατα ονοματική χρήση, ισοδυναμεί πολύ συχνά, ως προσδιορισμός του ρήματος, με επιρρηματικές εκφράσεις, εκτός που μπορεί να είναι και ενδορηματική (του παθητικού παρακειμένου), ή και συμπληρωματική (σπάνια, έστω).

Β' Γυμνασίου/Βιβλίο για τον Εκπαιδευτικό, σ. 85

B.2 Επιθετική και επιρρηματική μετοχή

- α. Η μετοχή σε -οντας η -ωντας που είναι **μονάχα επιρρηματική**:
- Αναλύεται ανάλογα με τη σημασία της σε πρόταση: **χρονική** (Μπαίνοντας στην εκκλησία, άναψα ένα κερί), **αιτιολογική** (Ξέροντας πως δε θα 'ρθει, έφυγα), **υποθετική** (Ο μαθητής μελετώντας δεν έχει φόβο να χάσει τη χρονιά του) και **εναντιωματική** (Σαράντα χρόνια φυσώντας δεν μπόρεσα να τον ρίξω τον πύργο). Η **τροπική** μετοχή μπορεί να αντικατασταθεί **από εμπρόθετο προσδιορισμό** (Πήγε στη δουλειά του **περπατώντας**).
 - **Έχει** πάντοτε σχεδόν **το ίδιο υποκείμενο με το ρήμα** που προσδιορίζει και λέγεται **συνημμένη** (Τρώγω διαβάζοντας εφημερίδα). Όταν όμως προσδιορίζει ολόκληρη την πρόταση στην οποία ανήκει, έχει δικό της υποκείμενο ή φαίνεται να μην έχει καθόλου υποκείμενο και λέγεται **απόλυτη** (Ξημερώνοντας Χριστούγεννα, έφτασε το βαπόρι).
- β. Η μετοχή του παθητικού ενεστώτα χρησιμοποιείται ως:
- **Επιθετικός προσδιορισμός** (Οι εργαζόμενες γυναίκες κουράζονται πολύ),
 - **Κατηγορηματικός προσδιορισμός** (Πέρασε ένα γέρος καλοστεκούμενος),
 - **Κατηγορούμενο** (Αυτά τα προϊόντα είναι εισαγόμενα).
- γ. Η μετοχή του παθητικού παρακειμένου χρησιμοποιείται ως:
- **Επιθετικός προσδιορισμός** (Οι βαμμένοι τοίχοι λερώθηκαν),
 - **Κατηγορηματικός προσδιορισμός** (Προχωρούσε με **υψωμένα** τα χέρια),
 - **Κατηγορούμενο** (Φαίνεται **ξενυχτισμένος**).

Οι μετοχές του παθητικού ενεστώτα και παρακειμένου μερικές φορές χρησιμοποιούνται **και σε θέση ουσιαστικού** (υποκείμενο, αντικείμενο κτλ.) (Οι **εργαζόμενοι** ζήτησαν μεγαλύτερες αυξήσεις από αυτές που ανακοίνωσε ο υπουργός).

Όπως βλέπουμε σ' αυτό το απόσπασμα από το Βιβλίο για τον Εκπαιδευτικό, η μετοχή τόσο του παθητικού ενεστώτα όσο και του παθητικού παρακειμένου επιτελεί τις ίδιες τρεις λειτουργίες, από τις οποίες, όμως, απουσιάζει η επιρρηματική. Το βιβλίο του εκπαιδευτικού σωστά συμβουλεύει τον καθηγητή «να καθοδηγεί τους μαθητές του να διαβάζουν τα σχετικά κεφάλαια από τη Γραμματική»,

β. Διδακτικές οδηγίες

Στόχος του κεφαλαίου είναι οι μαθητές να μπορούν να σχηματίζουν τη μετοχή ενός ρήματος όταν τους ζητείται και να αναγνωρίζουν σε καθεμιά το χρόνο και τη φωνή της. Επίσης αναγκαίο είναι να διακρίνουν την επιρρηματική από την επιθετική μετοχή και το ρόλο της μέσα στην πρόταση. Διαβάζοντας και απαντώντας στις ασκήσεις του βιβλίου οι μαθητές κατανοούν ποιες είναι κλιτές και ποιες όχι. Επίσης και στο Τετράδιο Εργασιών υπάρχουν αρκετές ασκήσεις, όπου φαίνεται πώς αντικαθιστά η επιρρηματική μετοχή την επιρρηματική πρόταση ή η επιθετική μετοχή τα επίθετα. Παράλληλα με τη θεωρία που δίνεται, πρέπει ο διδάσκων να καθοδηγήσει τους μαθητές να διαβάσουν τα σχετικά κεφάλαια στη σχολική Γραμματική. Μπορεί ακόμα να χρησιμοποιήσει τις επιπλέον πληροφορίες ή να δώσει φωτοτυπημένο τον πίνακα σχηματισμού των μετοχών, που δίνεται στο θεωρητικό μέρος, ανάλογα πάντα με το επίπεδο της τάξης. Στην πορεία ίσως χρησιμοποιήσει κι άλλες μετοχές από τα υπάρχοντα κείμενα ή ακόμα και από κείμενα δικής του επιλογής, αν πιστεύει ότι εξυπηρετούν το μάθημα.

η οποία, εάν υποθεθεί ότι είναι του Χατζησαββίδη, τότε, διαπιστωμένα, μπορεί και εδώ να μην αποφεύγεται η προηγούμενη σύγχυση, έχει όμως το πλεονέκτημα ότι υιοθετεί και τη μετοχή του μεσοπαθητικού ενεστώτα στο σύστημα (το έχω σημαδέψει με κόκκινο). Ας σημειωθεί ότι η γραμματική αυτή εντάσσει ισότιμα στο σύστημα τους περιφραστικούς τύπους της μετοχής στον ενεργητικό και παθητικό παρακείμενο, ενώ, σε ό,τι αφορά τα κατάλοιπα λόγιων κλιτών μετοχών, τα παραδείγματα που παραθέτει δεν ανήκουν στα περισσότερο καθιερωμένα και ενεργά στη χρήση.

Σ. Χατζησαββίδη & Α. Χατζησαββίδου,
Γραμματική Νέας Ελληνικής Γλώσσας-Α' Β' Γ' Γυμνασίου

(IV-Γ) (βλ. ΓΝΕΓ, σ. 148 –πβ. και σ. 110)	β. Οι απρόσωπες εγκλίσεις • Η μετοχή
Η νέα ελληνική διαθέτει κατά βάση για τη μετοχή τρεις τύπους : α) έναν για τη μετοχή του ενεστώτα ενεργητικής φωνής, β) έναν για τη μετοχή του ενεστώτα παθητικής φωνής και γ) έναν για τη μετοχή του παρακειμένου της παθητικής φωνής.	
α) η μετοχή του ενεστώτα ενεργητικής φωνής είναι άκλιτη και δηλώνει πράξη που γίνεται ταυτόχρονα με την πράξη που δηλώνει το ρήμα στην οποία βρίσκεται η μετοχή, π.χ. Έδινε εντολές με τα χέρια μιλώντας ταυτόχρονα στο κινητό . Η μετοχή του ενεστώτα έχει πάντα το υποκείμενό της σε πτώση ονομαστική και είναι συνήθως το ίδιο με το υποκείμενο του ρήματος που προσδιορίζει (συννημμένη μετοχή), π.χ. [] [για τα σημασιολογικά χαρακτηριστικά της άκλιτης μετοχής βλ. Νάκα, όπου στη σημ. 4]	
β) ο τύπος της μετοχής του παρακειμένου της παθητικής φωνής κλίνεται στα τρία γένη και στους δυο αριθμούς και λειτουργεί ως επίθετο (επιθετική μετοχή) , π.χ. Οι μαθητές της Β' τάξης ήταν χθες αναστατωμένοι .	

γ) η μετοχή του ενεστώτα της παθητικής φωνής κλίνεται κι αυτή στα τρία γένη και στους δύο αριθμούς και λειτουργεί ως επίθετο (επιθετική μετοχή), π.χ. *Ο πρόεδρος της Δημοκρατίας ήταν το τιμώμενο πρόσωπο*. Ορισμένες από αυτές τις μετοχές έγιναν ουσιαστικά, π.χ. *Το ζητούμενο της οικονομίας είναι η αύξηση των εσόδων*.

Στους τύπους της μετοχής μπορούν να συμπεριληφθούν και οι περιφραστικοί τύποι για τη μετοχή του παρακειμένου της ενεργητικής φωνής και της παθητικής φωνής. Λειτουργούν με παρόμοιο τρόπο με τη μετοχή του ενεστώτα ενεργητικής φωνής, μόνο που δηλώνουν πράξη προτερόχρονη από την πράξη που δηλώνει το ρήμα της κύριας πρότασης, π.χ. *Έχοντας γράψει όλες τις επιστολές, ένωθε σίγουρος για το μέλλον*.

Τέλος, οι πολύ σπάνιες στη χρήση τους μετοχές του ενεστώτα της ενεργητικής φωνής σε -ών, -ούσα, -όν (ούν), του αορίστου της ενεργητικής φωνής (-ας, -ασα, -αν) και του αορίστου της παθητικής φωνής (-είς, -είσα, -έν) που προέρχονται από την Καθαρεύουσα και χρησιμοποιούνται σε πολύ τυπικό ύφος λειτουργούν συνήθως ως επίθετα, π.χ. *Ο αρχιεπίσκοπος επιβράβευσε τους μελετώντες την Αγία Γραφή. Οι ελπίζαντες στη βελτίωση της οικονομίας διαψεύστηκαν. Τα ενισχυθέντα με τόνους τσιμέντου φράγματα άντεξαν στην ισχυρή πίεση του ποταμού*.

Η περιγραφή αυτή του συστήματος της μετοχής, σχεδόν αυτονόητη πλέον για τις σχολικές γραμματικές, δεν είναι εξίσου αυτονόητη και για κάποιες επιστημονικές. Στον ελάχιστο χώρο που αφιερώνει στη μετοχή γενικά η δομολειτουργική και επικοινωνιακή Γραμματική της Νέας Ελληνικής των Κλαίρη-Μπαμπινιώτη, υποβαθμίζεται σημαντικά ο ρόλος των μετοχών του μεσοπαθητικού ενεστώτα. Διαβάζουμε εδώ ότι χρησιμοποιούνται μερικές φορές σε επιστημονικά κείμενα, παράλληλα με κάποιες μετοχές μεσοπαθητικού αορίστου, «τις περισσότερες φορές με άρθρο, που τις κάνει να ισοδυναμούν σημασιολογικά με αναφορικές προτάσεις (και αναφορικές μετοχές)».

Με ρήματα που χρησιμοποιούνται σε τυπικές μορφές γραπτής επικοινωνίας (επιστημονικά κείμενα κ.τ.ό.) χρησιμοποιούνται μερικές φορές και μετοχές μεσοπαθητικού ενεστώτα, σπάνια δε (με ορισμένα ρήματα) και μεσοπαθητικού αορίστου. Χρησιμοποιούνται δηλ. σχηματισμοί μετοχής σε -όμενος, -όμενη / -ομένη, -όμενο (π.χ. *συνδεόμενος, -η, -ο*) και -θείς, -θείσα, -θέν (τραυματισθείς, -είσα, -έν), τις περισσότερες φορές με άρθρο, που τις κάνει να ισοδυναμούν σημασιολογικά με αναφορικές προτάσεις (και αναφορικές μετοχές):

Οι τραυματισθέντες μεταφέρθηκαν στο νοσοκομείο Ηρακλείου.

Τα προβλήματα αυτά, συνδεόμενα στενά με πλήθος άλλων συναφών ζητημάτων, δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν μονοδιάστατα.

Πρόκειται για προγράμματα χρηματοδοτούμενα από την ΕΕ.

Οι υποβληθείσες υποψηφιότητες θα κριθούν από τη Σύγκλητο.

Στο δεύτερο, όμως, από τα προσφερόμενα παραδείγματα, η μετοχή συνδεόμενα επιδέχεται μόνον επιρρηματική ανάλυση.

Όσο για τη γραμματική Holton, Mackridge και Φιλιππάκη, έχω και άλλοτε εκφράσει την άποψη (Νάκας 2011) ότι η κατάχρηση εν προκειμένω των όρων ‘γερούνδιο’ και ‘τετελεσμένο γερούνδιο’ μας βγάζει εκτός ελληνικής πραγματικότητας.

D. Holton & P. Mackridge & Ειρ. Φιλιππάκη–Warburton,
Γραμματική της Ελληνικής Γλώσσας, 1995

(IV-A) (βλ ΓΕΓ, §§ 7.2- 7.4)	Πρώτη συζυγία	Δεύτερη συζυγία (Α)	Δεύτερη συζυγία (Β)
Γερούδιο	δένοντας	αγαπώντας	θεωρώντας
Τετελεσμένο γερούνδιο	έχοντας δέσει	έχοντας αγαπήσει	έχοντας θεωρήσει
Μετοχή ενεστώτα (ενεργητ.)	(λείπει –βλ.) γράφων -ουσα -ον	(λείπει –βλ.) κυβερνών -ώσα -ών	(θεωρών -ούσα -ούν) ^(*)
Μετοχή ενεστώτα (παθητ.)	(λείπει –βλ.) αναμενόμενος -η -ο	(λείπει –βλ.) τιμώμενος -η -ο	θεωρούμενος -η -ο
Τετελεσμένη μετοχή (παθητ.)	δεμένος -η -ο	αγαπημένος -η -ο	θεωρημένος -η -ο
Παρελθοντική μετοχή (ενεργητ.)	(πβ.) γράψας -ασα -αν // (απο)τυχών -ούσα -όν		
Παρελθοντική μετοχή (παθητ.)	(πβ.) προταθείς -είσα -έν		

Επιλογικό

Το πρόσφατο Πρόγραμμα Σπουδών (ΠΣ) για το λεγόμενο «Νέο Σχολείο» είναι γνωστόν ότι δε συνοδεύεται από διδακτικά βιβλία γραμμένα με τη δική του φιλοσοφία. Δηλώνεται, μάλιστα, ρητά ότι η ποιότητα του «νέου ΠΣ» για τη γλωσσική διδασκαλία μπορεί να εξασφαλισθεί: [1] χωρίς καθόλου εγχειρίδια, οπότε την προετοιμασία και παραγωγή του διδακτικού υλικού αναλαμβάνει ο ίδιος ο εκπαιδευτικός [2] με τα παλιά σχολικά εγχειρίδια. Μιλώντας όμως για ποιοτικά σχολικά εγχειρίδια, αισθάνομαι υποχρεωμένος να θυμίσω, έστω και μόνον για να τιμήσω τη μνήμη του Αχ. Τζάρτζανου, ότι υπήρξε ο συγγραφέας των μακροβιότερων, λόγω της επιτυχίας τους, γλωσσικών εγχειριδίων, τα

οποία, αν δεν ήταν γραμμένα σε μια σχολική καθαρεύουσα, που έπρεπε να μεταφραστεί, θα τα χρησιμοποιούσαμε ακόμη. Εξάλλου, είναι γνωστό ότι και ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης ασχολήθηκε με τη συγγραφή γλωσσικών εγχειριδίων συμβατών, ως προς τη φιλοσοφία και την ορολογία, με τη Νεοελληνική Γραμματική (της Δημοτικής) του 1941.

Ως προς το θέμα ‘σχολική διδασκαλία γραμματικοσυντακτικών φαινομένων’ γενικότερα, η προσωπική μου θέση είναι γνωστή. Σε ένα συγκεντρωτικό εκπαιδευτικό σύστημα, όπως είναι το δικό μας, με κεντρικό σύστημα πανελλαδικών εξετάσεων αλλά και επιλογής εκπαιδευτικών τύπου ΑΣΕΠ, δεν μπορούμε ν’ αναθέτουμε στον κάθε εκπαιδευτικό να κάνει όλη τη δουλειά, σε ό,τι αφορά την παραγωγή του διδακτικού υλικού, και μάλιστα τη δουλειά που υπεύθυνα πρέπει να κάνουν άλλοι, επιστήμονες και παιδαγωγοί, υπό την εποπτεία ενός ενιαίου φορέα. Έχω υποστηρίξει ότι για μια ουσιαστική βελτίωση στην ποιότητα της παρεχόμενης γλωσσικής εκπαίδευσης στο πρωτοβάθμιο και το δευτεροβάθμιο σχολείο, υπάρχει άμεση ανάγκη να συνταχθούν οι προδιαγραφές σχετικά με [1] τη συγγραφή εκσυγχρονισμένης Εκπαιδευτικής Γραμματικής, με ενιαία φιλοσοφία και ορολογία και [2] σχετικά με την παραγωγή για σχολική χρήση γλωσσικού διδακτικού υλικού (και εγχειριδίων!) με την ίδια φιλοσοφία και ορολογία.

Βιβλιογραφία

- Holton, D., Mackridge P., & Φιλιππάκη-Warburton Eι. (1999). *Γραμματική της Ελληνικής Γλώσσας*. Αθήνα: Πατάκης.
- Κλαίρης, Χ., & Μπαμπινιώτης, Γ. (2005). *Γραμματική της Νέας Ελληνικής (Δομολειτουργική-Επικοινωνιακή)*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Νάκας, Θ. (2003). Σημασιοσυντακτικά της άκλιτης μετοχής σε-οντας/-ώντας. Στο 6ο Διεθνές Συνέδριο Ελληνικής Γλωσσολογίας/6th ICGL ,18-21 Σεπτεμβρίου, (σσ. 1-11). Κρήτη: Πανεπιστήμιο Κρήτης, Εργαστήριο Γλωσσολογίας.
- Νάκας, Θ. (2010). Σχολική διδασκαλία γραμματικοσυντακτικών φαινομένων: μια Ουτοπία (;). Στο Κ. Ντίνας, Ά. Χατζηπαναγιωτίδη κ.ά. (Επιμ.), *Η Διδασκαλία της Ελληνικής Γλώσσας (ως πρώτης/μητρικής, δεύτερης/ξένης): Πανελλήνιο Συνέδριο με Διεθνή Συμμετοχή, 4-6 Σεπτεμβρίου 2009* (σσ. 1-37). Νυμφαίο Φλώρινας: Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας/Τμήμα Νηπιαγωγών/ Εργαστήριο Γλώσσας και Προγραμμάτων Γλωσσικής Διδασκαλίας. Ανακτήθηκε από:
<http://linguistics.nured.uowm.gr/Nimfeo2009/praktika/>
- Νάκας, Θ. (2011). Για το νεοελληνικό ‘γερούνδιο’ ή ‘γερουντίβο’ ή ‘γερουνδιακό’ (άλλως πως, «far from the madding gerund»!). Στο 10ο Διεθνές Συνέδριο Ελληνικής Γλωσσολογίας, 1-4 Σεπτεμβρίου 2011. Κομοτηνή. Ανακτήθηκε από: <http://www.icgl2011.gr>
- Νάκας, Θ. (2014). *Γλωσσοφιλολογικά, Α΄*. Αθήνα: Πατάκης [κεφ. ΙΧ: Μετοχικά, 136-174].
- Νάκας, Θ. (2014). *Γλωσσοφιλολογικά, Δ΄*. Αθήνα: Πατάκης [κεφ. 2: Για τη μετοχή του μεσοπαθητικού ενεστώτα, 35-168].
- Χατζησαββίδης, Σ., & Χατζησαββίδου, Α. (2012). *Γραμματική Νέας Ελληνικής Γλώσσας (Α΄, Β΄, Γ΄ Γυμνασίου)*. Αθήνα: ΟΕΔΒ.